

DOMINGU XVIII TEMPU KOMÚN – TINAN A

Tema

Liturjia Domingu da-18 Tempu Komún nian apresenta mai ita konvite katak Maromak halo ita atu tuur iha meza ne'ebé Nia rasik prepara, no iha-ne'ebé Nia oferese ho modu gratuitu aihan ne'ebé halakon ita-nia hamlaha ba moris, ba ksolok, ba eternidade.

Iha *leitura dahuluk*, Maromak konvida Ninia Povu atu husik rai moris-atan nian no bá rai liberdade nian – Jerusalém foun justisa nian, domin nian no dame nian. Iha-ne'ebá, Maromak sei halakon ba nafatin Povu nia hamlaha no haraik ba nia ho modu gratuitamente moris naresin, ksolok rohan-laek.

Evanjellu apresenta Jezús mai ita, Moisés foun, ho misaun libertasaun nian ba ninia Povu. Iha kontestu refeisaun ida nian, Jezús hatudu ba ninia dixípulu sira katak presiza simu paun ne'ebé Maromak oferese no fahe nia ho ema hotu. Ho forma ne'e mak membru sira comunidade Reinu nian halai husi moris-atan egoízmu nian no hetan liberdade domin nian.

Leitura daruak mak knananuk ida ba Maromak nia domin ba ema sira. Iha domin ne'e mak esplika tansá Maromak haruka nia Oan mai mundu, atu konvida ita ba festa moris rohan-laek nian.

LEITURA I – Is 55,1-3

Iha 597 mK, iha Joaquin nia ukun, babilóniu sira manán tropa sira Judá nian, foti Jerusalém no deporta ba Babilónia grupu dahuluk populasau Judá nian, hii husi klase dirijente. Grupu dahuluk nian hanoin katak Ezíliu la dura no sira bele fila lalais ba sira-nia rain. Profeta Jeremias, halakon esperansa falsa sira-ne'e, hodi fó sai ba ema sira iha desterru katak ezíliu sei naruk no husu sira atu halo hikas sira-nia moris iha Babilónia (“harii uma, no horik iha nia; kudai ai-hun ho fuan no han husi nia fuan. Imi kaben, hahoris oan-mane no oan-feto sira, fó kaben ba oan mane no oan-feto sira, atu sira bele iha oan. Imi sai barak, duké sai menus. Imi buka rai ne'ebé Ha'u desterra imi nia di'ak no harohan Na'i ba nia, tanba ho nia prosperidade imi sei manán” – Jer 29,5-7). Neineik-neineik, ema sira iha ezíliu adapta an ba situasaun no tau baze ba permanénsia ne'ebé kleur iha Babilónia.

Iha 586 mK mosu tan susar boot ba Maromak nia Povu: dala ida tan babilóniu sira ataka Jerusalém no harahun nia kompletamente... Sira ne'ebé eskapa deportasaun dahuluk haruka ba hotu nu'udar dadur ba Babilónia no halibur ho sira-nia maun-alin sira iha ezíliu.

Tempu Ezíliu mak tempu dezolasaun no sofrimentu nian... Laiha tan ona referénsia ida; Jerusalém, sidade santa, naksobu no hela de'it fatuk sira; hamutuk ho moe nasional, iha mós dúvida relijioza sira: Jahwéh mak Maromak libertadór, hanesan teolojia no katekeze Israel nian haklaken – nia mak “bluff” ida laho kbiit atu proteje ninia Povu? Ba sira balun ne'ebé iha ezíliu laiha tan ona importánsia, basá kuadru referénsia nian ne'ebé fó seguransa ba Povu monu tiha ona. Maski sira balun sei mehi libertasaun no fila-hikas, barak mak la mehi ona no tau baze materiál atu bele hela metin iha Babilónia.

Ezíliu sai naruk to'o 539 mK, bainhira Ciro, liurai Pérsia nian, foti Babilónia no fó possibilidade ba eziladu sira atu fila-hikas ba sira-nia rai orijen nian.

Iha kontestu Ezíliu nian mak mosu Deutero-Isaías, profeta anónimu ida ne'ebé nia mensajen ita hetan iha kapitulu 40-55 Livru Isaías nian. Profeta haka'as an atu “konsola” eziladu sira, haklaken libertasaun ne'ebé besik daudaun ba sira, fila-hikas ba sira rain (kf. Is 40-48) no

rekonstrusaun Jerusalém nian (kf. Is 49-55).

Testu propoin mai ita nu'udar leitura dahuluk aprezena mai ita liafuan ikus sira "livru konsolasaun" nian. Haktuir tiha profesia kona-ba Jerusalém nia restaurasaun (kf. Is 54,11-17), Deutero-Isaías buka fó ba eziladu sira razaun atu fila-hikas ba sidade santa.

MENSAJEN

Profeta konvida eziladu sira atu kumpre ézodu foun, hodi husik rai moris-atan nian no dirije ba rai liberdade nia –Jerusalém foun ne'ebé Maromak sei harii hikias ba Ninia Povu. Iha-ne'ebá, Judá sei deskobre fali Maromak libertadór, ne'ebé hasuli ba nia Povu – gratuita no naresin –justisa, prosperidade, soim, dame rohan-laek. Profeta reprezenta kuadru salvasaun ne'e liuhusi ilas "festa han-hemu": iha Jerusalém, iha Maromak nia meza, Povu terus-na'in ne'e, povu ne'ebé kuran buat hotu, hamlaha, sei hetan trigu, "tua", susu-been" no hahán midar" (vers. 1).

La'ós fasil atu hahú fali moris foun liutiha tinan 40 moris iha Ezíliu ho seguransa, atu enfrenta rai ida ne'ebé fuik ona no hahú filafali. Sira barak, hatán ba profeta Jeremias nia liafuan sira (kf. Jer 29), harii sira-nia uma, halo foun sira nia moris, tau abut iha rai Babilónia no konsolida moris hakmatek no kómuda. Referénsia kona-ba gasta "osan ba buat ne'ebé la fó aihan" no "serbisu ba buat ne'ebé la habosu" parese kona ba eziladu barak ne'ebé hakarak kontinua hela iha Babilónia, envezde foti risku atu fila ba rai ida mamuk no aparentemente lahó futuru (vers. 2).

Profeta fó hanoin: presiza iha korajen atu foti risku, atu sai husi komodizmu, atu sai bá hasoru mehi. Ba sira ne'ebé iha kbiit atu sai husi sira-nia eskema atu loke fuan ba Ninia don, Maromak sei oferese, ho forma gratuita no inkondisionál, moris naresin, ksolok rohan-laek.

Liután: ba sira ne'ebé dispostu atu husik sira-nia serteza no seguransa sira atu bá hasoru nia bolun, Maromak sei oferese aliansa rohan-laek (vers. 3), ne'ebé ema ida no buat ida bele hakotu.

Ema ne'ebé aseita don ne'ebé Maromak oferese sei hetan bee ne'ebé halakon hamrook moris nian no hahán ne'ebé halakon ninia hamlaha ba ksolok. Nia sei moris aliansa foun ho Maromak no integra nia ho modu defínitivu, iha komunidadade Maromak nian.

LEITURA II – Rom 8,35.37-39

Testu ne'ebé propoin mai ita ohin nu'udar leitura daruak taka Paulo nia reflesaun kona-ba kestaun salvasaun nian.

Domingu hirak ne'e ita akompañia Paulo nia ideia sira kona-ba kestaun ne'e: humanidade tomak moris iha realidade salan nian (kf. Rom 1,18-3,20); maibé Maromak nia laran-di'ak oferese salvasaun ba ema hotu, ho forma forma gratuita no inkondisionál (kf. 3,21-4,25). Salvasaun ne'e to'o ba ema liuhusi Jezús Kristu (kf. Rom 5,1-7,25). Espíritu Santu mak haraik ba ema kbiit atu simu don ne'e (kf. Rom 8,1-39), atu hakribi moris egoizmu no salan nian (moris "tuir isin") atu to'o ba situasaun foun – situasaun "Maromak nia oan nian" (moris "tuir Espíritu").

Simu salvasaun ne'ebé Maromak oferese, identifika an ho Jezús no la'o ho Nia iha dalan domin nian ba Maromak no saran an ba maun-alin sira (moris "tuir Espíritu") la'ós dalan ida fasil, ho triunfu no susesu umanu; maibé dalan ida ne'ebé presiza halo dala barak iha terus, iha sofrimentu, iha renúnsia, hodi enfrenta kbiit sira mate nian, opresaun nian, egoizmu no injustisa nian.

Maski hasoru barreira oioin, fiar-na'in tenke kontinua tuir Jezús nia dalan no konfia iha ézitu final. Tanba sá? Ba kestaun ne'e mak Paulo buka hatán iha versíkulu sira ohin nian.

MENSAJEN

“Maromak ho ita karik, sé mak bele kontra ita”? (Rom 8,31). La iha buat ida bele manán ema ne’ebé Maromak hadomi ho domin boot no rohan laek.

Fiar-na’in seguru katak Maromak hadomi nia no rezerva hela ba nia moris ida iha plenitude/nakonu, ksolok totál, komuñau tomak ho Nia. Nune’e nia bele hili, ho hakmatek Jezús nia dalan. Nia bele, hanesan Jezús, hafunu kontra egoíзму, injustisa, opresaun, salan! Nia bele gasta nia moris iha funu/luta ne’e, lahó ta’uk kona-ba frakasu, mate; nia bele enfrenta persegisaun, laran-susar, perigu, lasu sira ema tau, ho serteza katak la iha buat ida bele manán nia eh harahun nia... No, iha dalan nia rohan, moris nakonu no ksolok nian hein nia, moris ne’ebé Maromak oferese ba sira ne’ebé aseita ninia proposta domin nian no la’o tuir nia dalan.

Iha versíkulu rua ikus testu nian (vers. 38-39), Paulo temi forsa sira ne’ebé, iha ninia tempu, hanoin nu’udar ema nia inimigu. Ne’e mak forma ida Paulo uza atu dehan katak, la iha kbiit ida bele haketak sarani ida husi Maromak nia domin, hatudu sai iha Jezús Kristu.

EVANJELLU – Mt 14,13-21

Kapítulu 13 Evanjellu Mateus nian hahú sesaun ne’ebé ita bele hanaran “instrusaun kona-ba Reinu” (kf. Mt 13,1-17,27).

Iha sesaun dahuluk sesaun ne’e nian (kf. Mt 13,1-52), Jezús apresenta liuhusi aikanoik sira realidade Reinu nian.

Iha sesaun daruak ita hetan oinsá mak Jezús nia interlokutór sira reajem ba ninia apresentasaun ne’e, sesaun “instrusaun kona-ba Reinu” (kf. Mt 13,53-17,27). Ho forma jerál, comunidade judaika hatán negativamente ba Jezús nia dezafiu. Ema sira husi Nazaré (kf. Mt 13,53-58), Erodes (kf. Mt 14,1-12), eskriba sira, farizeu sira, saduseu sira (kf. Mt 15,1-9; 16,1-4. 5-12) lakohi tama iha aventura Reinu nian. Iha rekuza ne’e nia oin, Jezús, ho modu desizivu fó atensaun tomak ba grupu ki’ik-oan ninia dixípulu sira nian. Grupu ki’ik-oan ne’e neineik-neineik hatudu an nu’udar comunidade Mesias nian, ne’ebé simu no aseita Jezús nia proposta Reinu nian. Maski ema lubun boot kontinua tuir Jezús, maibé ba dixípulu sira mak Jezús dirije no fó Ninia “instrusaun”.

Testu ohin nian tau ita iha ámbitu han-hemu/refeisaun nian. “Festa han-hemu” ba Povu ebraiku mak momentu enkontru nian, fraternidade nian, iha ne’ebé partisipante sira estabelese lasu familiaridade no komuñau nian entre sira. Tan ne’e, sai símbolu ba mundu foun ne’ebé sei mai iha ne’ebé, ema hotu sei tuur iha Maromak nia meza atu selebra fraternidade, igualdade ksolok rohan-laek. Nune’e, nia sai símbolu privilegiadu Reinu ne’ebé Jezús mai konvida ema sira.

MENSAJEN

Iha introdusaun epizódiu ohin nian, Mateus anota katak Jezús retira an ba rai-fuik, ho “ema lubun boot” ne’ebé tuir Nia; no tan haree sira nia hamlaha ba moris, Nia sai nakonu ho “laran-sadia no kura sira-nia moras sira” (vers. 13-14).

Ho ne’e, Mateus hakarak dehan katak Jezús mak Moisés foun, ho misaun atu liberta nia Povu husi moris-atan, lori ba rai liberdade no moris nakonu nian. Nia halo ida-ne’e hodi lori Povu ba rai-fuik...

Rai-fuik, ba Israel mak tempu no espasu enkontru nian ho Maromak; iha-ne’ebá mak Israel aprende atu hamamuk an husi seguransa umana sira, husi ninia serteza sira, husi ninia autosufisiénsia sira, atu deskobre katak pasu ida-idak iha diresaun liberdade nian, paun baluk

ida monu husi lalehan, bee turu ida husi fatuk-boot, mak “milagre” ida, katak presiza agradese ba Maromak nia domin. Buat hotu mak don ida Maromak nian, katak Povu tenke simu ho fuan ne’ebé hatene agradese. Rai-fuik mós fatin no tempu partilla nian, igualdade nian, iha-ne’ebé membru ida-dak Povu nian bele laran metin ba solidariedade komunidade tomak nian, iha-ne’ebé la iha egoíзму, injustisa, prepoténsia, hadau soin ne’ebé pertense ba ema hotu, no iha ne’ebé ema hotu fó liman ba malu atu manán difikuldade sira dalan nian (basá iha rai-fuik ema ne’ebé egoista, autosuficiente, la aseita tulun nia sei mate).

Ne’e mak esperiénsia ne’ebé Jezús konvida nia dixípulu sira atu halo. Nia hanorin sira – ho lisaun konkreta ida – katak tenke agradese ba don ida-idak no hanorin sira mós katak Maromak nia don sira atu fahe, atu tau iha servisu ba maluk sira. Husi prosesu libertadór ne’e mak sei moris mai komunidade Reinu nian.

Istória multiplikasaun paun nian apresenta karakteristikata hotu lisaun ida nian, atu hatudu oinsá ema ne’ebé hakarak adere ba komunidade Reinu nian tenke moris.

Momentu dahuluk iha prosesu pedagójiku ne’e mak konstataasaun kona-ba mundu nia hamlaha no komunidade Reinu nia responsabilizasaun ba problema ne’e... Bainhira dixípulu sira husu Nia atu haruka ema ba sira-nia uma, atu buka hahán (hodi fase liman hasoru situasaun nesesidade ema lubun boot nian), Jezús husu sira: “imi fó han sira” (vers. 16). Nune’e, Nia hanorin sira katak, sira iha responsabilidade ida ne’ebé labele hasai, hasoru dezafiu mundu ema kiak sira nian ne’ebé loroloron hakilar... Jezús nia dixípulu nunca bele dehan katak nia la iha buat ida ho ema nia hamlaha, ho ema nia moris-mukit, ema kiak sira nia nesesidade. Maluk naran ida de’it ne’ebé presiza – paun, ksolok, apoiu, esperansa – mak dixípulu sira nia responsabilidade. Dinámika Reinu nian liu husi solidariedade ne’ebé halo sarani sira responsavel ba ema kiak nia nesesidade sira.

Iha momentu daruak prosesu pedagójiku nian, Jezús hanorin oinsá fó resposta ba dezafiu ne’e. Nia hahú hodi husu dixípulu sira kona buat ne’ebé sira iha; hafoin, nia foti “paun lima no ikan rua”, temi bensan no haruka fahe ba ema hotu... No sira hotu han to’o bosu.

Lisaun klaru liu: hasoru ema kiak sira nia apelu, komunidade Reinu nian tenke aprende atu partilla. “Paun lima no ikan rua” signifika totalidade (“hitu”): iha partilla total buat ne’ebé iha mak hatán ba maluk sira nia presiza, halakon hamlaha mundu nian. Nune’e, komunidade Reinu nian la’ós de’it komunidade ida ne’ebé sente responsavel ba maluk sira nia hamlaha, maibé mós komunidade ida fuan nakloke nian, disposta atu fahe buat hotu ne’ebé nia soi... Komunidade ida ne’ebé manán moris-atan egoíзму nian, atu halo esperiénsia partilla ne’ebé habosu no halo ema sira sai maun no biin-alin. “Nia foti paun lima no ikan rua, foti matan ba lalehan no temi bensan” (vers. 19). “Bensan” mak fórmula ida agradesimentu nian ba Maromak ba Ninia don sira. Ida-ne’e signifika, iha konkretu, rekoñese katak buat ne’ebé ita soi mak don ida simu husi Maromak... Ba sé? Ba ema ida mesak eh ba família ida mesak? Maibé Maromak la’ós ema hotu nia Aman, ne’ebé preokupa ho ema hotu no hadomi ema hotu ho forma hanesan? Nune’e, “temi bensan” katak rekoñese katak don determinadu mai husi Maromak no pertense ba Maromak nia oan sira hotu. Ema ne’ebé simu don ne’e la’ós don ne’e nia na’in; maibé administradór de’it ne’ebé Maromak konfia don determinadu ne’e, atu uza serví maluk sira ho gratuidade hanesan bainhira simu. Komunidade Reinu nian tenke aprende katak don sira nia simu mak Aman Maromak nia don, no livremente dispoin ba ema hotu nia servisu.

Jezús iha ne’e sai nu’udar Moisés foun, ho misaun atu realiza Ninia Povu nia libertasaun no ofere ba nia moris naresin. Nia halo ida-ne’e hodi kria komunidade Reinu nian – katak, komunidade ida ema foun sira nian, ne’ebé rekoñese katak buat hotu nia soi mak Maromak nia don ida, destina atu fahe ho maluk sira.